

Beperkt aantal af luisteroperaties AIVD niet rechtmatig

De AIVD gaat doordacht te werk bij de inzet van de af luisterbevoegdheid. In de regel is deze inzet kwantitatief beperkt en kwalitatief overeenkomstig de in de wet voor de burger opgenomen waarborgen. Desalniettemin is een beperkt aantal af luisteroperaties van de AIVD in de periode van september 2012 tot en met augustus 2013 onrechtmatig. Dat staat in een vandaag gepubliceerd rapport van de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) over het af luisteren van telefoon- en internetverkeer en het onderscheppen en doorzoeken van satellietcommunicatie (sigint).

Het af luisteren van telefoon- en internetverkeer en het doorzoeken van onderschepte satellietcommunicatie maken ernstige inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van individuen. Om die reden houdt de CTIVD doorlopend toezicht op het gebruik van deze bevoegdheden van de AIVD en brengt zij hier jaarlijks een rapport over uit.

Aantallen af luisteroperaties

In het vandaag gepubliceerde rapport heeft de Commissie willen aangeven tegen hoeveel personen en organisaties de AIVD in de onderzoeksperiode gemiddeld per kwartaal de af luisterbevoegdheid heeft ingezet en hoeveel sigint-operaties hebben plaatsgevonden. De minister heeft deze aantallen uit het openbare rapport verwijderd met een beroep op de geheimhoudingsplicht zoals vastgelegd in artikel 15 Wiv 2002. De aantallen zouden zicht geven op de actuele werkwijze van de AIVD en daarmee als staatsgeheim moeten worden aangemerkt. De Commissie stelt zich op het standpunt dat publicatie van deze aantallen een bijdrage kan leveren aan de openbare verantwoording van de AIVD, zonder dat hierbij staatsgeheime informatie wordt prijsgegeven. Het geeft een indruk van de omvang van de inzet van deze bijzondere bevoegdheden, terwijl de buitenwereld hieruit niet kan afleiden tegen welke (categorieën van) personen en organisaties de inzet zich concreet richt. De Commissie betreurt het dat de minister een andere afweging heeft gemaakt.

Organisatielast

In het rapport besteedt de CTIVD in het bijzonder aandacht aan de toestemming die de minister aan de AIVD kan geven om de af luisterbevoegdheid toe te passen op een organisatie als geheel: de zogeheten 'organisatielast'. Met deze toestemming hoeft de AIVD vervolgens geen afzonderlijke toestemming meer te vragen voor het af luisteren van individuele (nieuwe) leden van de organisatie. In één van de onderzochte af luisteroperaties blijkt dat een groep personen is afgeluisterd op basis van een 'organisatielast', terwijl deze groep ook naar de maatstaven die de AIVD hier zelf voor hanteert niet als organisatie aangemerkt kan worden. De AIVD had daarom voor het af luisteren van de personen uit deze groep individuele toestemmingen aan de minister moeten vragen. De Commissie vindt dat uit de motivering van de organisatielast duidelijk moet blijken dat sprake is van een organisatie, dat de noodzaak bestaat onderzoek te doen naar deze organisatie en aan de hand van welke criteria iemand als lid van de organisatie kan worden aangemerkt.

Satellietcommunicatie (sigint)

Het onderscheppen van satelliet- en radiocommunicatie levert een bulk aan informatie op. De AIVD kan aan de minister gemotiveerd toestemming vragen de onderschepte bulk te doorzoeken aan de hand van bepaalde technische kenmerken, zoals telefoonnummers of e-mailadressen. Bij dit doorzoeken kan kennis worden genomen van de communicatie. De Commissie constateert dat de AIVD deze bevoegdheid in een aantal gevallen onrechtmatig heeft toegepast. Zo is in drie operaties niet gemotiveerd waarom de bulk werd doorzocht aan de hand van bepaalde namen en nummers. In een andere operatie is de communicatie van een betrokkene met behulp van een telefoonnummer geselecteerd, omdat hij contact heeft gehad met een onderzoekssubject van de AIVD, zonder dat het contact nader is geduid.

Af luisterbevoegdheid

Naast de bevindingen over de organisatielast en de satellietcommunicatie constateert de CTIVD in het rapport dat in vier operaties de af luisterbevoegdheid tegen non-targets ten onrechte niet op hun

naam is gezet, maar op de naam van het target zelf. Dit is onrechtmatig. Een non-target is een persoon uit de omgeving van een target tegen wie een bijzondere bevoegdheid wordt ingezet ten einde zicht te krijgen op een target, bijvoorbeeld een familielid of kennis. Daarnaast is in twee operaties de af luisterbevoegdheid te lang doorgezet, zonder dat de noodzaak daartoe bestond. Ook dit is onrechtmatig.

In twee operaties zijn ten onrechte gesprekken uitgewerkt met verschoningsgerechtigden. Dit zijn personen met een maatschappelijke vertrouwensfunctie, die op grond daarvan extra bescherming toekomen. Dit zijn bijvoorbeeld artsen en notarissen.